

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

МОРОЗОВ Євгеній Євгенійович - кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільно-правових та гуманітарних дисциплін факультету №2 Криворізького навчально-наукового інституту (Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4200-929X>

КОНАРЄВА Ганна Олегівна - кандидат юридичних наук, завідувач кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету №4 (Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3000-5737>

ПОНОМАРЕНКО Віктор Володимирович - викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 (Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0769-2364>

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.71>

Стаття присвячена аналізу реалізації норм адміністративного права органами Національної поліції України в умовах сучасних викликів щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку. Розглянуто ключові проблеми, з якими стикаються громадяни під час взаємодії з поліцією: надмірна дискреція посадових осіб, нерівномірність застосування адміністративних процедур, відсутність уніфікованих алгоритмів дій у нестандартних або кризових ситуаціях, а також недостатнє документування рішень, що ускладнює судовий контроль та захист прав громадян. В умовах дії правового режиму воєнного стану та загострення безпекової ситуації поліція стикається з додатковими труднощами: забезпечення оперативності правозастосування, дотримання принципів пропорційності та законності, а також належний захист конституційних прав і свобод громадян. Для забезпечення ефективного доступу населення до адміністративних процедур, Національна поліція впроваджує стандартизовані алгоритми дій, розширює використання цифрових технологій для документування правопорушень, а також удосконалює систему контролю за дотриманням прав людини. Пропонуються

можливі шляхи вдосконалення механізму реалізації адміністративно-правових норм, зокрема нормативне уточнення дискреційних повноважень, уніфікація процедур, цифровізація правозастосовної діяльності та підвищення професійної підготовки працівників поліції, з урахуванням міжнародного досвіду у сфері публічної безпеки та адміністративного права.

Ключові слова: норми адміністративного права; реалізація правових норм; форми реалізації права; адміністративно-правове регулювання; правозастосування; адміністративний акт; дискреційні повноваження; адміністративний примус; гарантії прав людини; публічна безпека.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку публічного адміністрування в Україні характеризується посиленням ролі органів Національної поліції у забезпеченні публічної безпеки і порядку, охороні прав і свобод людини, протидії правопорушенням та реагуванні на загрози публічному інтересу, що особливо актуалізується в умовах дії правового режиму воєнного стану. Реалізація зазначених завдань безпосередньо пов'язана із застосу-

Дискусії, обговорення, актуально

ванням норм адміністративного права, які становлять основний регулятор діяльності поліції як суб'єкта публічної адміністрації. Водночас ефективність діяльності поліції значною мірою залежить не лише від наявності відповідного нормативного масиву, а й від належного механізму реалізації адміністративно-правових норм у процесі щоденної службової діяльності поліцейських.

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, що регламентують діяльність Національної поліції України, у правозастосовній практиці виникають проблеми неоднозначного тлумачення та застосування адміністративно-правових норм, наявності оціночних понять, широких меж дискреційних повноважень поліцейських, а також недостатньої процедурної визначеності окремих адміністративних дій. Це зумовлює ризики порушення принципу законності, правової визначеності та пропорційності під час втручання у сферу прав і свобод людини, зокрема при застосуванні превентивних поліцейських заходів і заходів адміністративного примусу.

У науковій літературі питання реалізації норм адміністративного права досліджувалося переважно на загальнотеоретичному рівні, тоді як особливості їх функціонування у діяльності Національної поліції як специфічного суб'єкта владних повноважень залишаються недостатньо розробленими. Відсутність комплексного дослідження механізму реалізації адміністративно-правових норм у поліцейській діяльності ускладнює формування єдиних стандартів правозастосування та належних гарантій прав особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У вітчизняній юридичній науці останніми роками помітно зростає кількість робіт, що безпосередньо аналізують застосування норм адміністративного права у діяльності органів Національної поліції України. Зокрема, комплексний контекст адміністративно-правового регулювання діяльності поліції як суб'єкта публічного адміністрування розкрито у працях В.С. Постриганя, де аналізується механізм діяльності поліції

у забезпеченні реалізації суспільно важливих прав і свобод на підставі відповідних норм адміністративного права.

Значну увагу приділено адміністративному нагляду як одній із форм реалізації норм адміністративного права поліцією. Так, І.М. Ковальов та В.А. Євтушок докладно аналізують поняття та особливості здійснення адміністративного нагляду Національною поліцією, з'ясовуючи його правову природу та функціональні ознаки в системі забезпечення додержання законності.

А.В. Боксгорн також підкреслює важливість нормативно-правового забезпечення діяльності поліції в сфері легітимного застосування та використання вогнепальної зброї, що прямо стосується реалізації норм права в ситуаціях, пов'язаних із застосуванням сили під час виконання службових обов'язків.

Послідовно вказують на прикладні аспекти процесуального застосування норм адміністративного права й інші дослідження. Зокрема, А. О. Монаєнко розглядає правове забезпечення документування адміністративних правопорушень поліцією, що є окремою формою реалізації норм адміністративного права у сфері адміністративної відповідальності.

Загалом наукові праці зосереджені на окремих аспектах правозастосування норм адміністративного права поліцією, однак комплексний науковий аналіз механізму реалізації адміністративно-правових норм органами Національної поліції, що поєднує ці елементи в єдину систему правозастосування, досі потребує подальшого розвитку. Саме така інтеграція теоретичних і прикладних підходів є необхідною для посилення правової визначеності діяльності поліції та удосконалення гарантій прав людини під час реалізації норм адміністративного права.

Мета статті – комплексне дослідження особливостей застосування норм адміністративного права органами Національної поліції України, визначення змісту та елементів механізму їх реалізації у правозастосовній діяльності, виявлення проблем нормативного регулювання і практики

застосування, а також формулювання теоретично обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання та забезпечення належних гарантій прав і свобод людини під час здійснення поліцейських повноважень.

Виклад основного матеріалу

Реалізація норм адміністративного права в діяльності суб'єктів публічної адміністрації є складним соціально-правовим процесом, який передбачає перетворення адміністративно-правових приписів у конкретну правомірну поведінку органів влади та посадових осіб. Адміністративне право в цьому контексті виступає не лише як система нормативних приписів, але й як механізм регулювання відносин між державою і суб'єктами правозастосування; головним завданням є забезпечення принципів законності, пропорційності і правової визначеності.

Національна поліція України, будучи центральним правоохоронним органом у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, превентивної діяльності та охорони прав і свобод людини, реалізує адміністративно-правові норми у своїй повсякденній діяльності (захист прав громадян, здійснення адміністративного нагляду, застосування заходів адміністративного примусу тощо).

У науковій літературі поняття «реалізація норм адміністративного права» розглядається як комплекс правових, організаційних та процедурних дій, що забезпечують фактичну дію адміністративно-правових приписів у діяльності публічної адміністрації. У цьому сенсі реалізація включає:

- структурування правозастосовних процесів,
- визначення алгоритмів дій посадової особи,
- дотримання процедурних стандартів,
- забезпечення прав і свобод людини.

Особливу увагу сучасні дослідники звертають на те, що механізм реалізації норм має базуватися на чіткій нормативно-правовій основі – інакше ймовірність

суб'єктивізму та порушень прав людини суттєво зростає.

Основою для реалізації норм адміністративного права органами Національної поліції виступають як загальні норми адміністративного законодавства, так і спеціальні положення, закріплені в законодавчих актах.

Перш за все це Закон України «Про Національну поліцію», який визначає статус, завдання, функції, повноваження органів поліції, а також основні механізми їх діяльності. Також, Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), який надає поліції повноваження розглядати адміністративні справи і накладати адміністративні стягнення у визначених законом випадках, що безпосередньо впливає на реалізацію норм адміністративного права (зокрема, ст. 222) [1].

До компетенції поліції належить реалізація адміністративно-правових норм у таких сферах:

1. Адміністративний нагляд – систематичне спостереження за дотриманням законодавства, що має безпосередній вплив на права і свободи суб'єктів, у сфері публічного порядку, безпеки, дорожнього руху, контролю за цивільним обігом зброї тощо [2].

2. Застосування заходів адміністративного примусу – правомірне використання владних заходів для забезпечення виконання правових приписів.

3. Документування адміністративних правопорушень, що є ключовою формою реалізації адміністративно-правових норм у сфері відповідальності [3].

Ці сфери охоплюють як загальні адміністративно-правові механізми, так і специфічні процедури, що формують систему правозастосування у діяльності поліції.

Адміністративний нагляд розглядається як правове забезпечення реалізації норм права, що встановлюють обов'язок контролю за дотриманням законодавства у різних сферах суспільного життя. Поліцейські здійснюють нагляд за додержанням законів, що регламентують відповідальність у сфері економіки, адміністративного управ-

ління, громадського порядку та безпеки [2, с. 76].

Адміністративний нагляд має такі характерні ознаки:

- законність і формальність дій,
- системність спостереження,
- регулярність відповідно до функціональних завдань поліції.

Ця форма реалізації норм чітко вписується в загальний механізм публічного адміністрування, оскільки відображає безпосереднє виконання владних функцій з контролю дотримання правових вимог.

Наступною важливою формою реалізації норм адміністративного права є застосування заходів адміністративного примусу, що передбачає використання владних повноважень для забезпечення виконання законних приписів.

До таких заходів належать затримання на місці правопорушення, застосування фізичного впливу у межах, визначених законом, та інші дії, що спрямовані на припинення правопорушення та відновлення законності. Водночас, нормативно-правове регулювання застосування адміністративного примусу поліцією має бути чітко сформульоване у законодавстві для уникнення надмірної дискреції та суб'єктивної оцінки ситуації під час реалізації норм адміністративного права.

Ще однією формою реалізації норм є документування адміністративних правопорушень органами поліції, яка відображає реалізацію норм адміністративної відповідальності. У цьому процесі працівники поліції формують протоколи про адміністративні правопорушення, збирають докази, опитують свідків та здійснюють інші процесуальні дії.

Правильне документування не лише забезпечує реалізацію норм адміністративного права, але й формує підґрунтя для їх подальшого застосування в судовому порядку чи іншому адміністративному розгляді, що зменшує ризики порушення прав осіб.

Сучасні дослідники підкреслюють, що реалізація норм адміністративного права поліцією має бути орієнтована на захист прав і свобод людини, оскільки правоохоронна діяльність за своєю природою

пов'язана з можливістю обмеження конституційних прав. Саме тому адміністративно-правові норми, які застосовуються поліцейськими, повинні тлумачитися і реалізовуватися крізь призму принципу верховенства права. Це означає, що будь-яке втручання у сферу приватних прав особи допускається лише за наявності правової підстави, легітимної мети та за умови дотримання вимог необхідності й пропорційності.

Закон України «Про Національну поліцію» закріплює, що поліція у своїй діяльності керується принципами верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості [4]. У практичному вимірі це означає, що навіть під час припинення правопорушення поліцейський повинен оцінювати не лише фактичні обставини ситуації, але й юридичні наслідки свого рішення для правового статусу особи. Зокрема, застосування превентивних заходів, перевірки документів або обмеження доступу до певної території повинні бути обґрунтовані конкретними фактичними підставами, а не припущеннями.

Суттєвим елементом адміністративно-правового забезпечення прав людини є процесуальні гарантії. Особа має бути поінформована про причини втручання, свої права, а також можливість оскарження дій поліцейського. У цьому аспекті значну роль відіграє судовий контроль, який дозволяє перевірити правомірність індивідуальних адміністративних актів. Можливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності поліцейських до адміністративного суду виступає ключовою гарантією законності правозастосування та водночас стимулює підвищення якості адміністративної практики.

Особливості реалізації адміністративно-правових норм найбільш чітко проявляються у конкретних напрямках діяльності поліції. Однією з таких сфер є забезпечення безпеки дорожнього руху. Як центральний орган виконавчої влади Національна поліція здійснює цілий ряд функцій, зокрема бере участь у реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; організовує в установленому порядку супроводження і забезпечення безпечного

руху транспортних засобів спеціального та спеціалізованого призначення; здійснює контроль за безпекою дорожнього руху під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів, у тому числі небезпечних, додержанням законодавства у зазначеній сфері; інформування учасників дорожнього руху про фіксацію фактів правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі; здійснює контроль за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, виконанням установлених Кабінетом Міністрів України правил паркування транспортних засобів у частині забезпечення безпеки дорожнього руху на майданчиках для паркування; виконує низку дозвільних та погоджувальних функцій [5, с. 6]. Тут поєднуються контрольно-наглядова та адміністративно-юрисдикційна функції, що потребують високого рівня правової визначеності та чіткого дотримання процедури фіксації правопорушення.

Іншою важливою сферою є забезпечення публічного порядку під час масових заходів. Поліція реалізує адміністративно-правові норми шляхом координації поведінки учасників, обмеження доступу до окремих територій, припинення протиправних дій. У цих ситуаціях особливо гостро постає питання балансу між правом на мирні зібрання і необхідністю підтримання безпеки. Помилки у правозастосованні можуть призвести як до порушення прав людини, так і до загроз громадській безпеці.

Значна специфіка спостерігається і в діяльності поліції під час дії правового режиму воєнного стану. Поліцейські беруть участь у контролі за дотриманням комендантської години, перевірці документів, забезпеченні евакуаційних заходів та охороні об'єктів критичної інфраструктури. У таких умовах адміністративно-правові норми застосовуються інтенсивніше, а рівень дискреції посадових осіб зростає. Саме тому ключового значення набувають чіткі нормативні критерії прийняття рішень та належна підготовка працівників поліції.

Аналіз правозастосовної практики дозволяє виділити низку проблем, що впли-

вають на ефективність реалізації адміністративно-правових норм.

По-перше, значна частина повноважень поліції сформульована через оціночні поняття («обґрунтована підозра», «необхідність припинення правопорушення», «загроза безпеці»), що створює ризик різного тлумачення правових приписів.

По-друге, окремі рішення приймаються в усній формі, що ускладнює їх подальший контроль і оскарження.

По-третє, недостатня деталізація адміністративної процедури в окремих ситуаціях призводить до нерівномірності правозастосовної практики.

Крім того, практичною проблемою є співвідношення оперативності поліцейської діяльності та необхідності дотримання процедурних стандартів. Поліцейський часто змушений діяти негайно, але водночас повинен забезпечити належне документування та обґрунтування своїх рішень. Невиконання цих вимог може спричинити визнання рішень протиправними та скасування адміністративних стягнень судом.

Аналіз правозастосовної практики дозволяє виділити низку проблем, що впливають на ефективність реалізації адміністративно-правових норм. По-перше, значна частина повноважень поліції сформульована через оціночні поняття («обґрунтована підозра», «необхідність припинення правопорушення», «загроза безпеці»), що створює ризик різного тлумачення правових приписів. По-друге, окремі рішення приймаються в усній формі, що ускладнює їх подальший контроль і оскарження. По-третє, недостатня деталізація адміністративної процедури в окремих ситуаціях призводить до нерівномірності правозастосовної практики.

Крім того, практичною проблемою є співвідношення оперативності поліцейської діяльності та необхідності дотримання процедурних стандартів. Поліцейський часто змушений діяти негайно, але водночас повинен забезпечити належне документування та обґрунтування своїх рішень. Невиконання цих вимог може спричинити визнання рішень протиправними та скасування адміністративних стягнень судом.

Висновки

Реалізація норм адміністративного права органами Національної поліції України є багаторівневим процесом, що поєднує контроль, правозастосування та захист прав людини. Ефективність цього процесу визначається чіткістю нормативно-правової бази, дотриманням процедурних стандартів, належною підготовкою поліцейських та можливістю судового контролю. Основні форми реалізації норм – адміністративний нагляд, застосування заходів адміністративного примусу, документування правопорушень та забезпечення прав і свобод громадян. Аналіз практики показує наявність проблем, пов'язаних із надмірною дискрецією посадових осіб та недостатньою формалізацією процедур, що може впливати на захист прав людини. Основними напрямками вдосконалення є стандартизація процедур, підвищення професійної підготовки поліцейських та впровадження сучасних технологій для прозорого документування дій. В цілому, належне правозастосування адміністративного права сприяє підвищенню рівня публічної безпеки та зміцненню довіри громадян до органів влади.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n3774>.
2. Ковальов І.М. Євтушок В.А. Адміністративний нагляд Національної поліції України. *Право і безпека*. 2021. № 2. С. 72–78.
3. Монаєнко А.О. Правове забезпечення документування адміністративних правопорушень органами Національної поліції України. *Нове українське право*. 2023. № 3. С. 88-95.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
5. Забезпечення безпеки дорожнього руху поліцейськими груп реагування патрульної поліції : науково-практичний посібник / С. С. Вітвіцький, А. В. Червінчук, Є. О. Пилипенко та ін. Одеса : Гельветика. 2022. 152 с.

Morozov Yevhenii,

*PhD in Law,
Lecturer of the Department of Civil Law and
Humanities,
Faculty No. 2, Kryvyi Rih Educational and
Scientific Institute
(Donetsk State University of Internal Affairs,
Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4200-929X>*

Konarieva Hanna,

*PhD in Law,
Head of the department of state and legal
disciplines
and public administration, Faculty No. 4
(Donetsk State University of Internal Affairs,
Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3000-5737>*

Ponomarenko Viktor,

*Lecturer of the Department of Administrative
and Legal Disciplines, Faculty No. 2 (Donetsk
State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0769-2364>*

**IMPLEMENTATION OF
ADMINISTRATIVE LAW NORMS BY THE
NATIONAL POLICE**

The article is devoted to the analysis of the implementation of administrative law norms by the bodies of the National Police of Ukraine amid contemporary challenges related to ensuring public safety and law and order. It examines the key problems faced by citizens when interacting with the police: excessive discretion of officials, uneven application of administrative procedures, the absence of standardized algorithms for action in non-standard or crisis situations, as well as insufficient documentation of decisions, which complicates judicial oversight and the protection of citizens' rights.

Under the conditions of martial law and an aggravated security situation, the police encounter additional difficulties: ensuring the promptness of law enforcement, adherence to the principles of proportionality and legality, and the proper protection of citizens' constitutional rights and freedoms. To ensure effective public access to administrative procedures, the National

Police is implementing standardized action algorithms, expanding the use of digital technologies for documenting offenses, and improving the system for monitoring human rights compliance.

Possible ways to enhance the mechanism for implementing administrative law norms are proposed, including the normative clarification of discretionary powers, unification of procedures, digitalization of law enforcement activities, and the improvement

of professional training for police personnel, taking into account international experience in the field of public safety and administrative law.

Keywords: administrative law norms; implementation of legal norms; forms of law implementation; administrative and legal regulation; law enforcement; administrative act; discretionary powers; administrative coercion; guarantees of human rights; public safety

